

EHL-İ BEYT SEVGİSİNİN “TERCÜMAN”LARI

Ali ÇAVUŞOĞLU*

THE “TARJUMAN” OF THE AHL AL-BAYT LOVE

Ahl al-Bayt is the family of The Prophet. There are both political and religious sides of exposing the love for the Prophet’s family. But the love which exists in the belief of Alawi-Baktashi seems far away from the political aims.

This love is expressed in the literature in several forms. One of them is the tercüman/interpreter. Actually these literary forms are the texts of a kind of prayers and they resemble gülbanks. It seems that the differences of tercüman from gülbank are that tercüman are expressed individually and not loudly.

To pray for the Family of the Prophet and to curse for their enemies; to say ‘In the name of Allah’ and the greetings for the Prophet and for the individuals of the Family; and to say other religious elements in the prayer texts which are dominant in every corner of the Alawi-Baktash life shows that it is love for the Family that lies in the base of these texts. But it must be said that this way of expressing the love for the Family is traditional at the same time; so that it is expressed by them.

Bu yazıda Ehl-i beyt’e duyulan sevginin nedenleri ve ifade ediliş şekilleri; bu ifade şekillerinden biri olan “tercüman” ve “gülbankler”in anlamları, ayrımları; tercümanların içeriklerinin incelenmesi ve son olarak da tercümanların çevrimetinleri üzerinde durulacaktır.

Alevî-Bektaşî inancına göre “Ehl-i beyt” terimi daha çok Hz.Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin için kullanılır ve bu anma çerçevesinde bir inancı ve sevgiyi ifade eder¹. 2. Nr.’lı Tercümanda belirtildiği üzere Ehl-i beyt, fırkai naciyedir; fırkai naciye ise Ehl-i beyt’i sevenlerdir. “Tevella ve teberra²” da bu anlayışa dayanır³.

Aslında Türk edebiyatındaki edebî ve tasavvufî metinler incelendiğinde Ehl-i beyt sevgisinin temelinde siyasî bağıntılardan daha uzak bir Allah ve Peygamber sevgisinin olduğu anlaşılıyor.

Bu sevginin, edebiyatımızda, özellikle tasavvufî eserlerde çok kullanılan “levlâke levlâk lemâ halaktü’l-eflâk: Sen olmasaydın evreni yaratmazdım.” vb.

* Yrd.Doç.Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. cavusoglu@erciyes.edu.tr

¹ M. Bahâüddin Varol, “Ehl-i beyt Sevgisi”, İSTEM, Konya 2003, sayı 2, s. 111-112. (Ancak “Ehl-i beyt” kavramının Kur’ân’da sadece Hz.Peygamber ve eşlerini ifade edecek şekilde kullanıldığı, anlam genişlemesinin daha sonra müfessirlerce sağlandığı da ifade edilir, bk. M.Zeki Duman, “Kur’ân-ı Kerîm’de Ehl-i beyt”, Erciyes Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, S. 11, Kayseri 2001, s. 43).

² Bk. Tercümanların içeriklerinin incelenmesi bölümü.

³ Ethem Ruhi Fırlı, Türkiye’de Alevilik-Bektaşilik, Selçuk Yay., İstanbul 1996, s. 235.

sözlere dayandırılarak dinî bir emir olduğu şeklinde çok farklı boyutlarda yorumları da yapılabilir; çünkü Kur'ân ve Hadislerde de bu yorumun yapılmasına zemin teşkil edecek ifadeler vardır. Hz.Peygamberin, müminlerin, aile efradını sevmesini istediği pek çok hadisin⁴ yanı sıra Kur'ân'da da bunun belirtilmiş olması bu çerçevede bir sevginin doğmasının nedenlerindedir⁵. Bilhassa hadislerle bu duygusal bağın çok güçlendirildiği görülür.

Ehl-i beyt sevgisi, Müslüman uluslar, bilhassa Alevî ve Bektaşî halkları arasında yaygın bir kültür, yaşam biçimi ve bir zihniyetin şekillenmesine de sebep olmuştur. Ancak Türkiye'deki Alevîlerin yaşantısı ve Ehl-i beyt'e bakışıyla İran, Irak, Suriye ve diğer yerlerdeki Şîî ve Nusayrîlerin yaşantısı ve Ehl-i beyt'e bakışlarının farklı olduğu açıkça görülür. Türkiye'de Alevîlik, Ehl-i beyt'i sevmeye, bir inanç bağıyla ona bağlı olma anlamı taşıırken Türkiye dışında, başkalarına hükmetme şeklinde daha siyasî bir anlam yüklenmiştir⁶. Bu temelden hareketle Asrı Saadetten sonra Emevî ve Abbasî ve sonraki dönemlerde camilerde, hutbelerde sahabeye sövülürken⁷ Türkler, savaflara ve kavgalara neden olacak bir haklı haksız tartışmasına girmemiş, sahabeye aynı oranda saygı göstermiş, bilhassa Ehl-i beyt'e sevgisini samimiyetle ifade etmiştir. Ancak gerek Osmanlılar zamanında gerekse yakın dönemde Türkiye'de de siyasî maksatlı bir Alevîlik-Bektaşîlik anlayışının her zaman varlığı söz konusu olmuştur. Bu siyasî maksatlı Alevîlik-Bektaşîlik'in edebî metinlere nüfuz ettiği görülürse de bunun bir kalkışma ve karmaşaya zemin teşkil edecek ölçüde bir bilinçle kullanılmadığı, sırf taklidî, sade inançların ifade edilmesi çerçevesinde kullanıldığı açıklıkla söylenebilir.

Alevi-Bektaşîlerin Ehl-i beyt'e samimî sevgi gösterilerinin arkasında yatan bir diğer etken de Hz Peygamberin, torunlarını metheden hadislerine ve onlara olan sevgisinin Müslümanlar tarafından bilinmesine rağmen Hz.Hasan ve bilhassa Hz.Hüseyin'in siyasî amaçlarla ve belki daha başka nedenlerle şehit edilmiş olmalarıdır. Özellikle "maktel-i Hüseyin"ler bu acının duygusal derinliğinin tanıklarındır. Ağtılarla ifade edilen bu sevgi, başka pek çok edebî türde farklı şekillerde dile getirilir. Tarih boyunca genel itibariyle mazlumun yanında yer alan Türkler, Kerbelâ faciasına da bu uğurda tarih içinde göz yaşlarının mücessem hâli denebilecek şiirlerle ağlamışlar, onlara olan sevgi ve dualarını her fırsatta dile getirmişlerdir.

Sevginin bu birkaç nedeninden başka, ifade ediliş şekline de birkaç örnek verebiliriz. Peygamberimizin şahsına, ailesine sevgi ve saygı duyulması gerektiği edebî türlerin içerisinde ya da müstakil bir edebî tür olarak doğrudan veya dolaylı dile getirilir. Örneğin; İslâmî Türk edebiyatının bilinen ilk örneği olan Kutadgu Bilig'de akli temsil eden "Ögdülmüş", zühd ve takvayı temsil eden "Odgurmuş"a Ali evlâdı ile ilişkilerin nasıl olacağı konusunda nasihat ederken şöyle der:

"Peygamber nesline hürmet edersen devlet ve saadete kavuşursun. Bunları pek çok ve gönülden sev; onlara iyi bak ve yardımda bulun; bunlar Ehl-i beyt'tir, Peygamberin uruğudur. Ey kardeş sen de onları sevgili Peygamber hakkı için sev."⁸

⁴ Bk. M. Bahâüddin Varol, "Ehl-i beyt Sevgisi", s. 120; Mehmet Ali Demirbaş "23 Nisan 2002 tarihli Türkiye Gazetesi'ndeki yazısını ağırlıklı olarak "Ehl-i beyt" sevgisine ayırır ve bu konuda rivayet edilmiş 26 hadis nakleder. Sonuncu hadis şudur: "Eshabımı, ezvacımı ve Ehl-i beytimi seven, cennette benimle beraber olur.

⁵ Bk. Şura, 23: ... Risaletimin tebliği hususunda akrabamı sevmenizden başka sizden bir ücret istemiyorum... (İsmail Hakkı İzmirli, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Eren Yay., İstanbul 1977).

⁶ Türkiye'de Alevîlik-Bektaşîlik, s.9.

⁷ Bk. M. Tevfik Oytan, Bektaşîliğin İcyüzü, Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1970, s. 236; Hasan Onat, Emevî Devri Şîî Hareketleri ve Günümüz Şîîliği, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993, s. 4, 40, 47.

⁸ Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig, (Çev: R. Rahmeti Arat), TTK. Yay., Ankara 1994, b. 4337-4339.

Ehl-i beyt sevgisinin doğrudan anlatıldığı bir başka örnek de Fuzûlî'nin *Hadikatü's-Süedâ*'sıdır. Fuzûlî bu eserinde bazı peygamberlere yapılan zulümleri, Hz.Peygamber'in Âl-i abâsına, ashabına yapılan zulümleri etkileyici bir dille anlatır. Eserin sonlarında yer alan "nazm" şekliyle yazılmış şiir ise en içli "Maktel-i Hüseyin"ler arasında yer alır:

*Tedbîr-i katl-i Âl-i abâ kıldın ey felek
Fikr-i galat hayâl-i hatâ kıldın ey felek
Berk-ı sehâb-ı hâdiseden tıglar çeküp
Birbir havâle-i şühedâ kıldın ey felek
İsmet harem-serâsına hürmet revâ iken
Pâmâl-i hasm-ı bî-ser ü pâ kıldın ey felek
Sahrâ-yı Kerbelâ'da olan teşne-leblere
Rîk-ı revâmı seyl-i belâ kıldın ey felek
Tahfîf-i kadr-i şer'den endîşe kılmadın
Evlâd-ı Mustafâ'ya cefâ kıldın ey felek
Bir rahm kılmadın cigeri kan olanlara
Gurbette rûzigârı perîşân olanlara⁹*

Ehl-i beyt sevgisinin edebiyatımızda dolaylı olarak anlatıldığı örnekler de saymakla bitmez. Bunlardan ikisi, bir dua şeklinde hem tarikat erkanında hem de günlük yaşamın diğer alanlarında Alevî-Bektaşîlerin virdizeban ettikleri tercüman ve güllbang adı verilen türlerdir.

Burada amaç, bu sevginin en somut ve canlı ifade edildiği bir tür olan "Tercüman"ları tanıtmak; aynı zamanda bir yaşam biçiminin ifadesi olan bu türün içerik özellikleri üzerinde durmaktır.

Bu amacı gerçekleştirebilmek için önce tercüman ve güllbanklerin anlamları ve ayrımları üzerinde durulacak, sonra bir yazma eserden hareketle tercümanların içerikleri incelenecek, sonra da yararlanılan yazmadaki tercümanların çevrimetinleri verilecektir.

"TERCÜMAN"IN ANLAMLARI

"Tercüman/terceman", Arapça "terceme"den gelir.

"Tercüman"ın, TDK sözlüğünde "çevirici, dilmaç" anlamında kullanıldığı söylenir. "Tercüman olmak" ise başkalarının düşünce ve duygularını anlaşılır bir biçimde anlatmak demektir¹⁰.

Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî'de şu anlamları verir:

"Bir lisanı diğer bir lisanı çevirip maksadı anlatan adam, dilmaç. Mecazen, birinin maksat ve meramını anlatmaya veya bir şeyi tasvir ve ifadeye alet ve vasıta olan." Şemseddin Sami, tercüman ile mütercim arasındaki farkı da şu şekilde belirler: Tercüman sözle tercüme işini yaparken mütercim aynı işi yazıyla yapar¹¹.

Lügat-ı Naci, "Bir lisanı, başka bir lisan ile beyan eden." der ve Türkçesinin "dilmaç" olduğunu söyler¹².

Hüseyin Kazım Kadri de Türk Lügatı'nda "Bir lisanın sözlerini diğer bir dile ait sözlerle tercüme ve ifade eden; dilmaç; mecazen, bir başkasının âmâl ve makasidini bildirmekle mükellef olan" şeklinde bir açıklama getirir.

Bu manada şiirlerde de kullanılır:

⁹ Fuzûlî, *Hadikatü's-Süedâ*, (Hazırlayan: Selahaddin Güngör), Maarif Kitaphanesi, İstanbul, s. 566.

¹⁰ Türkçe Sözlük, TDK yay., Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara 1983 c. II, s. 1175.

¹¹ Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî, İstanbul 1317, s.395.

¹² Lügat-ı Naci, İstanbul, (tarih yok), s. 228.

*Dünyada peygamberin başına geldi bu aşk
Tercümanı Cebrail maşukası Hâlk'dur¹³*

Sözlüklerde bu çerçevede açıklamalar sürdürülür ve ayrıca tercüman-ı Divan-ı Humayun, tercümanü'l-Kur'ân, ayak tercümanı, ayaklı tercüman gibi terim ve deyimler üzerinde de durulur.

A.Sırrı Levend, bir hatanın bağışlanması için verilen paraya ve kesilen kurbanı da “tercüman” dendiğini¹⁴ söyler. Kullandığımız yazmadaki şu ifadeler tercümanın bu anlamda da kullanıldığını göstermektedir: “...Şâh Sâfi aydur kaçan bir yire tercüman olsa o tâlipler andan niyyet itmeyeler eger iderlerse ol lokma anlara haramdır...¹⁵”

Alevî-Bektâşî kültüründe, “Hak huzurunda Muhammed Ali meydanında pîrim dîvânında cânım kurbân dilim tercümân” (Bk Tercüman Nr. 11) ifadesinde görüldüğü gibi Kamus-ı Türkî'de de belirtilen “Birinin maksat ve meramını anlatmaya veya bir şeyi tasvir ve ifadeye alet ve vasita olan.” anlamında yaygın olarak kullanılmıştır.

Bir terim olarak ise daha çok Bektaşîlerin; sofrâ, çırağ ve diğer işlerinden evvel okudukları dualar ve mukaffa sözlerdir¹⁶. A. Sırrı Levend, “Tercüman”ın; âyinlerde tarikatin erkânına dair okunan dualar¹⁷ olduğunu söyler ve bir ayinde çırağ uyandırdıktan sonra, remel bahrinde okunan şu tercümanı nakleder:

*Allah Allah
Çün çırağ-ı fahri uyardan Hudâ'nın aşkına
Seyyidü'l-kevneyn Hatmü'l-enbiyânın aşkına
Sâki-i kevser Aliyyü'l-Murtazâ'nın aşkına
Hem Hatîce Fâtma hayrû'n-nisâ'nın aşkına*

*On iki sadr-ı vilâyet-pîşvânın aşkına
Çârdeh ma'sûm-ı pâk Âl-i Abâ'nın aşkına
Hazret-i Hünkâr-ı kutb-ı evliyânın aşkına
Haşre dek yansun yakılsun billâh anın aşkına*

A. Gölpinarlı “tercüman”ın; fütüvvet erbabıyla, hemen bütün erkânını fütüvvet erkânından alan Mevlevîlik ve Bektaşîlikte, erkân esnasında, muayyen zamanlarda yahut erkândan hariç, herhangi bir iş yapılırken: Sabahleyin kalkarken, gece yatarken, yolculuğa çıkarken vb., okunan ve ekserisi manzum olan sözlere tercüman denir.” der. Ayrıca Fütüvvetnamelerde, Bektaşîlere ait erkan mecmualarında da tercümanlara rastlanıldığını, *Miftahü'l-Dakaik*'te Âdem peygamberin, Tanrı buyruğuna uymaması yüzünden tövbe edişi anlatılırken, okuduğu rivayet edilen Arapça dua ile Kur'ân'ın 12. Suresinin 23. Ayetinin¹⁸ de “terceman” olarak anıldığını söyleyerek şöyle devam eder:

“Miftahü'l- Dakaik'te icazet, eşik, selâm, huzur, tuhfe, tennûre, selâm, tıraş, şedd, hata ve helva pişirmeye, bir yerden bir yere göndermeye ait, yukarıda söylediğimiz Arapça dua ve ayetten başka ‘Bu fakir aydur’, ‘li-müellifihî’ kaydıyla

¹³ M, Aydın, *Yunus'tan Mesajlar*, Uluslar Arası Yunus Emre Sempozyumu Bildirirleri, Ankara 1995, s. 76.

¹⁴ A. Gölpinarlı, *Terceman*, İA, Milli Eğt. Bak. Yay., c.12/1, s. 175.

¹⁵ İrşad-name, İbrahim Konyalı Kütüphanesi Nr. 231, vr. 4b.

¹⁶ Yeni Tarama Sözlüğü. TDK Yay., (Düzenleyen: Cem Dilçin), Ankara 1993, s. 207.

¹⁷ Ağâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı*, Enderun Yay., İstanbul 1980, s. 65; Bk. İ. Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşîlik*, Der Yay., İst., 1993, s. 392.

¹⁸ Bu ayette Yusuf peygamber, “...Tanrı'ya sığınırım, çünkü o benim efendimdir...” diye dua eder. Belirli bir ayetin değil, herhangi bir ayetin de tercüman olarak kullanıldığı söylenebilir. Örneğin; “Doğuda Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır.” Mealindeki ayet de tercüman olarak kullanılmıştır. Bk. Tercüman, Nr. 35.

Razavî'ye ait iki Türkçe, yine 'li-müellifihî' kaydıyla bir Farsça tercümandan başka, imamları anan tercümanla birlikte 23 Türkçe, 9 Arapça, 24 Farsça tercüman vardır. Bu tercümanların hepsi manzumdur¹⁹."

Zeki Pakalın "tercüman"ın, meydanda "dar" adı verilen yerde "özürdar" denilen ayetle salât ve selâmdan sonra okunan bir nevi özür dileme yerinde kullanılan bir tabir olduğunu söylemekte ve bir de "tercüman" örneği nakletmektedir:

"Allah Allah, yüzüm yerde, özüm darda, erenler huzurunda, Hak, Muhammed, Ali divanında, canım kurban, tenim tercüman, bu hakirden incinmiş, gücenmiş can kardeşler var ise dile gelsin yol ile yoldayız. Allah, eyvallah, erenler kimsenin hakkı kalmasın, hakkı olan gelsin alsın. Zira bu meydan Muhammed Ali divanıdır. Erenler Hu dost.²⁰"

İçerik ve şekil olarak tercümanlara benzeyen bir diğer tür de gülbanklerdir.

Gülbenk ya da Gülbank; hep bir ağızdan okunan duadır. Niyaz da dua demektir. Pîrlerden, erenlerden yardım dilemedir; yalnız olarak yapılır²¹.

Cemlerde dede veya baba Gülbank denilen bir tür dua okur²².

Şemseddin Sami Kamus-ı Türki'de şu anlamları verir: 1. Bir cemaat tarafından bir ağızdan ve makamla çağrılan dua ve sürûd ve ahenk veya tekbir ve tehlil; 2. Vaktiyle, okula yeni başlayan çocuğun evi önünde okul çocuklarının ettikleri dua²³.

Redhouse'un *Turkish and English Lexicon*,unda: "1. Yüksek sesle ünleme; 2. Müezzinin, ibadet vaktini ezan okuyarak bildirmesi; 3. Müslümanların "Allahüekber" şeklindeki savaş narası; 4. Bülbülün ötüşü²⁴" anlamlarını verilir.

Ferheng-i Ziya'da, gulbang veya gulbam, yüksek sesle hep birden yapılan alkış. Gulbang, bülbül sesi manasına da gelir. Gulbang-i Muhammedî: Ezan²⁵.

Burada dikkat çekilmesi gereken konu tercümanlarla gülbanklerin hem yazmalarda, hem de yeni bazı incelemelerde sürekli karıştırılmış olmasıdır.²⁶ Mevlevîlerde de gülbanklerle tercümanlar karıştırılmıştır. Örneğin; 12 imamın anıldığı Farsça kıtaya "sefer gülbanki" dendiği gibi "sefer tercümanı" da denir. Gece yapılan mükabeleden sonra چراغları dinlendiren (söndüren) türbedarın okuduğu Türkçe beyit de bir tercümandır. Bazı tercümanlardan sonra kısa bir gülbank çekilmesi bizzat tercümanla gülbanki birbirine karıştırmıştır.²⁷

Oysa tanımlardan da anlaşılacağı üzere Gülbank yüksek sesle bir kişi tarafından ya da hep bir ağızdan bir makamla okunurken; tercüman, yapılan her işde ve herkes tarafından okunmaktadır.²⁸ "Gülbank çekme" deyiminde de bu yüksek sesle söyleme, okuma anlamı vardır. Ayrıca tercümanların başında ve sonunda nakarat hâlinde bulunan Allah, Muhammed, Ali, Hû gibi, yüksek sesle ve toplu olarak söylenen kısımlarına da gülbank denmektedir. Nitekim aynı özelliklere sahip bir başka dua şekli de "tekbir"dir; bu duaya da için de "Allâhuekber lafzı birkaç kez tekrarlandığı için bu ad verilmiştir.

Örneğin; "Tekbîr-i Kurbân: Fermân-ı Celîl, kurbân-ı Halîl, delîl-i Cebrâîl,

¹⁹ A. Gölpınarlı, Tercüman, İA., c.12/1, s. 174.

²⁰ M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Millî Eğt. Yay., Ankara 1983, c.3, s. 459.

²¹ Besim Atalay, Bektaşilik ve Edebiyat, Ant Yay., İstanbul 1991, s. 27.

²² Yılmaz Soyzer, Alevî-Bektaşî Geleneği, Seyran Kitap, İstanbul 1996, s. 144.

²³ Şemseddin Sami, Kamus-ı Türki, s. 1175.

²⁴ Sir James E. Redhouse, Turkish and English Lexicon, Beirut 1974, s. 1561.

²⁵ Ziya Şükün, Ferhengi Ziya, MEB., Yay., İstanbul 1984, c.3, s. 1686.

²⁶ Örneğin; şu makalede cem ayini sırasında okunan duaların hepsi "gülbank" olarak anılır; tercüman adı hiç geçmez: A. Yılmaz Soyzer, *İki Bektaşî Âyin-i Cem'i*, Tabula Rasa, 2003, sayı 7, s. 233-242.

²⁷ A. Gölpınarlı, a.g.m. s. 175.

²⁸ Mustafa Uzun, "Gülbank", DİA, c.14, s.232.

Tekbîr-i İsmâ'îl, İsm-i şâh sübhânellâhu ve lâilâhe illâ'llâhu ve'llâhu ekber velâ havle velâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-Ôaliyyu'l-Ôazîm.²⁹

Gülbank; terceman gibi muayyen ve mürettep olmakla birlikte daha uzun ve mutlaka mensur, ekseriyetle secili duadır ki bunu tek olarak ve bir toplulukta şeyh yüksek sesle okur. Mevlevîlerden başka diğer tarikatlarda, Bektaşîler de dahil, tarikat mensupları, gülbank okunurken bir ağızdan ve yüksek sesle şeyhin sesini bastırarak derecede durmaksızın 'Allah... Allah!' derler. Sonunda şeyh, tarikat pirinin adını anarak 'Hû' deyince hepsi de 'Hû' der ve gülbank biter. Bektaşîler gülbank çekilirken ellerini mühürleyerek yani parmaklar düz bir hâlde sağ ellerinin bir kısmını sol ellerinin üstüne koyarak yere kapanırlar; alınları ellerinin üstüne gelir; gülbank bitince ellerini öpüp kalkarlar. Diğer tarikatlarda yalnız eğilerek, başlarını eğerek, 'Allah... Allah!' zikrine koyulurlar.

Edirne Bektaşîlerinin Ali Cemi'nde diz çöküp el bağlayan ve hürmetli bir susuşla bekleyen canlara sırayla dolu (içki) sunulur. Onlara göre üç dolu Hak dolusudur. Doluyu büyük bir saygı ile içerler; ilk dolu Hak, ikinci dolu kırklar, üçüncü dolu üçler dolusudur. Dördüncü dolu harabatlıdır. Dolu içtikten sonra "Bi'sm-i Şah, Allah Allah, nûş ola sır ola; içtiğimiz şaraben tahûr ola." şeklinde gülbankler okunur³⁰.

Meriç Bektaşîlerinin dolu içtikten sonra söyledikleri bir gülbank şöyle: "Allah Allah, dolumuz dolu ola, yollarımız kadîm ola, içeceğimiz dolu da niyaz dolusu olmuş ola. Niyaz sahiplerinin ömürleri uzun, kismetleri ganî ola; üzerlerine gelecek olan belâyı, kazayı ulu dağlara, yezit münkiirlere vermiş ola. Niyazların kabulluğuna, Hakk'ın birliğine, Pir Sultan'ın demine, gerçeğe hu."³¹

Tercümanlarda olduğu gibi gülbankler de; lokma gülbangi, sofrta gülbangi, çerağ gülbangi vb. isimlerle anılmaktadır³².

Yukarıda ifade edildiği gibi Bektaşî erkânamelerinde çok defa tercüman; niyet, gülbank ve tekbirle karıştırılarak yazılmış, mesela tarikata girecek kişinin gusl ederken okuyacağı niyete "tercüman-ı gusl-i tarikat; çerağ tekbirine 'tercüman-ı çerağ' vb. başlıklar konmuştur.

Niyet; şer'î bir işe, bir emri icraya başlanırken okunan, yahut kalpten geçirilen, Allah rızası için yapıldığı belirtilen sözdür.

Tekbir; şeyhin dervişe arakiye yahut tac giydirdikten sonra arakiye yahut taci tekbirlemesi, yani bazı dualarla tekbir getirmesidir.³³

Tercüman ise yukarıda söylendiği gibi bunlardan ve gülbanklerden farklıdır.

TERCÜMANLARIN İÇERİKLERİNİN İNCELENMESİ

Tercümanlarda Ehl-i beyt sevgisi, Hz.Peygamberle birlikte, Ali, Hasan, Hüseyin ve bu silsileden geldiğine inanılan pîr ve pîrlerin isimlerinin anılması ve bazen de düşmanlarının yerilmesi şeklinde tezahür eder. Bu sevgi ve buğz "tevilla ve teberrâ" sözleriyle bir ilke hâline getirilmiştir. Tercümanlarda buna da değinildiği görülür:

Tevellâımız Muhammed Mustafâ'ya

Teberrâ kılmuşuz biz Hâricîye (Nr. 59)

Bazen de Kerbelâ faciasının sorumlusu Yezid'e aşağıda olduğu gibi açıkça la-

²⁹ İrşad-name, vr. 29a.

³⁰ Mehmet Eröz, Eski Türk Dini ve Alevîlik Bektaşîlik, TDAV. Yay., İstanbul 1992, s. 61.

³¹ Mehmet Eröz, a.g.e., s.100-101.

³² Besim Atalay, Bektaşîlik ve Edebiyat, Ant Yay., İstanbul 1991, s. 27.

³³ A. Gölpinarlı,a.g.m. s.175.

net okunduğu görülür:

Bi'sm-i Şâh, Allâh Allâh, selâmu'llâhu Aliyyü'l-Hüseyn ve Âl-i Hüseyin, lanetu'llâhu Yeziden ve kavm-i Yezid (Nr.6)

...Yezid'e lanet ola müminler şâd ola... (Nr. 7)

Rahmetu'llâhi alâ şâh-ı şehîd-i sâd-hezârân, lanetü'llâhi ber-Yezîd... (Nr. 44)

Ehl-i beyt'e bağlılık ve sevginin benzer şekillerde ifade edilmiş biçiminin sadece Anadolu Alevîlerine özgü olmayıp bütün Türk dünyasına özgü olduğu söylenebilir. Örneğin; eski Türk kültüründeki "baksa" (hayırlı/alkış)larla "tercüman" ve "gülbank" (hayır duaları)'ler arasında da büyük bir benzerlik vardır³⁴.

Radlof'un Kazak baksalarından bahsederken naklettiği bir duada da bizdeki "Allah, Muhammed, Ali" sözlerine benzer ifadeler geçer:

*Önce Tanrı'ya sığınayım,
İkinci Muhammed'e sığınayım.
Birine biz kul olduk,
Birine ümmet olduk.
Üçüncüsü Tanrım dört yâr meşâyih,
Yüz yirmi dört peygamber,
Mekke'de evliya,
Medine'de evliya³⁵.*

Bir kam duası da tercüman ve gülbanklerdeki "Bektaş", "Hû" kelimelerini hatırlatmaktadır:

Sizden medet diliyorum, Kara Murt (kara bıyıklı) Ata Evliya! Hu Allah ey! Bektav Ata, Bekata Bekiç Ata yardım et! Çakmak Ata Evliya, Koçkar Ata Evliya, sizden medet diliyorum, hû Allah ey!³⁶

Gerçekten bu türler o kadar samimî ve inanç doludur ki bunlarla sadece belirli tarikat çevrelerinin değil, Türklerin dinî hayatlarının ve bütün Alevî-Bektaşî hayatının kuşatılmış olduğu görülür. Samimî bir Müslüman olan ve Allah'a, Hz.Muhammed'e, Hz.Ali'ye, pîr'e her fırsatta bağlılığını "Yürü bir pîr'e yapış gezme âlemde serseri" (Nr. 68) ya da "Mürşidim Muhammed, rehberim Ali, pîrim Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî" (Nr. 73) şeklinde tekrar eden Alevî-Bektaşî, her işinde, tabii bilhassa tarikat erkanında tercüman adı verilen ve içinde bulunduğu durumun, iç ve dış dünyasının tercümanı olan duaları okur.

Daha önce de söylendiği gibi, bir yazma eserden hareketle edebiyatımızdaki tercümanların içeriklerini üç ana başlık altında inceleyebiliriz: Besmele; Dua konusu; Salât ve Selâm

1. Besmele

Duaya bir ayet anılarak başlanacaksa bildiğimiz besmele çekilir. (Bk. 9, 10, 11, 12 nr'lı tercümanlar) Doğrudan dua konusuna girilecekse o zaman genellikle, "Şâh-ı velâyet" olan Hz.Ali'ye atfen ya "Bi'sm-i-Şah", (Bk. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 32, 33, 35, 39, 41, 42, 43, 62, 63, 66, 74 nr'lı) ya da "Bi'sm-i Şah Allah Allah" (Bk. 13, 14, 73 nr'lı), veya "Allah Allah" (Bk. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 38, 49, 71 nr'lı) sözleri anılarak başlanır. Genellikle "Besmele" ya da "Bi'smişah" ve "Allah" sözleri kullanılmadan da doğrudan dua konusuna girilerek başlanan (Bk. 15, 16, 25, 34, 36, 37, 40, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84 nr'lı) tercümanlar da bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi tercümanlarda "Besmele" de kullanılmaktadır. "Bi'sm-i Şah" besmele yerine kullanılan bir ifade değildir. "Bi'sm-i Şah"ın besmele yerine

³⁴ Mehmet Eröz, Eski Türk Dini ve Alevilik Bektaşilik, s. 28.

³⁵ Mehmet Eröz, a.g.e., s. 29.

³⁶ Mehmet Eröz, a.g.e., s. 31.

kullanıldığı şeklindeki yorumlar yanlıştır ve insanları, bazı insanlar hakkında yanlış düşündürmeye sevk eden yorumlardır. Belki de bu kullanımları tarikatlerde çok yaygın olan çerçevede bir saygı ya da bir şefaathane aracı yapma şeklinde kullanımlar olarak değerlendirmek daha doğru olur.

2. Dua Konusu

Tercümanlar özellikle tarikat erkânı çerçevesinde okunmakla birlikte Alevî-Bektaşî tarafından günlük hayatta da okunmaktadır. Allah-Muhammed-Ali ve pîr sevgisini gönlüne yerleştiren Bektaşî, her fırsatta onların isimlerini anmaya, hatıralarını yaşatmaya, böylece onların manevî yardımlarını kazanmaya çalışır.

Duaya besmele ile başladıktan sonra dua konusuna uygun ayet, hadis, Arapça ya da Türkçe bir dua ibaresi anılır.

Örneğin; su içerken mutlaka Hz.Hüseyin anılır ve Yezid'e beddua edilir. (Bk. Tercüman Nr. 6, 44) Kerbelâ olayının da etkisiyle susuz kalmışlara su ulaştırmak Türk halkı arasında çok sevaplı bir iş olarak görülür ve bu çerçevede gelişmiş, "Su içene yılan bile dokunmaz." şeklinde, su içene saygıyı dile getiren ifadeler vardır.

Matem çırası; Allah, Muhammed, Ali, Hatice, Fatıma, Hasan, Hüseyin vd.'nin aşkına yakılır.

Sofra duası yapılırken de Maide suresinin 114. Ayeti okunur; vb.

Dua konusu, çevrimetni verilen tercümanların da ayrı ayrı ismi olduğu için burada isimlerin ve konuların tekrar edilmesine gerek görülmedi.

3. Salât ve selâm

Alevî-Bektaşîler salât ve selâmlarında Hz.Peygamberle birlikte Hz.Ali, Hasan, Hüseyin, Hacı Bektaş-ı Velî ve tarikatın diğer önde gelen şahsiyetleriyle birlikte 14 masum ve 17 kemerbesti de anarlar.

Dualar genellikle şu ifadelerle son bulur:

Yâ Muhammed yâ Ali, igfîrlî ber-cemâl-i zât-ı pâk ü Muhammeden, kemâl-i imâm Hasan, imâm Hüseyin, Ali-râ bülend salavât.

Ber-cemâl-i zât-ı pâk-i Muhammed, kemâl-i imam Hasan, imam Hüseyin, 'Ali-râ bülend salavât.

Gerçeğe hû diyelüm hû.

Kerem-i seyyid-i kâinât, sırr-ı Murtazâ, Ali, Allâh, eyvallâh hû.

Allâh eyvallâh.

Destûr yâ şâh diyelim.

Destûr yâ şâh-ı merdân.

Dost hû.

Hû.

Veya aşağıda olduğu gibi bir ayet anılarak:

Sakâhüm rabbühüm mâen³⁷ tahûrâ.

Ya da özellikle manzumelerde olduğu gibi herhangi bir ifade şekliyle biter:

"Pirimiz üstâdımız Sarı İsmâil Şâh-ı pâk demine hû";

"Bu dergâhdan ayırma ey ganî şâh" vb. şeklinde.

Burada efsanevî bir nitelik kazandırılan, duygusal bağın da nirengi noktasını teşkil eden ve genellikle "Salât ve Selâm" kısmında yer alan üç konu üzerinde bazı belirtmelerde bulunulması gerekir. Bunlar: Allah-Muhammed-Ali; On dört masum ve on yedi kemerbest.

Allah, Muhammed, Ali Hristiyanlıktaki üçleme gibi algılanmamalıdır. O şekilde değerlendirmek yanlıştır ve bir zihniyeti yanlış değerlendirmektir. Bedri Noyan'ın da dediği gibi Hz.Muhammed ve Hz.Ali'nin anaları, babaları belli idi.

³⁷ Kur'ân, 76/21. Ayette "şaraben" şeklindedir. Ancak yazmada sürekli olarak aynı ayetin geçtiği yerlerde "mâ'en" kelimesi kullanılmıştır.

Kendileri de gökten indiklerini ve yine oraya çıkacaklarını iddia etmemişlerdi. Onlar kendilerinin de bir Tanrı kulu olduklarını daima tekrarlamışlardır. Burada belki şathiyyat sayılması gereken bir sevgi ve bağlılık vardır³⁸.

Bir ölçüde de tarikatta mürit şeyh arasındaki ilişkide bulunması gerekli olan bağlılık şeklinde bir bağlılık olarak değerlendirilmelidir. Bilindiği üzere Allah'ta fani olmanın birinci basamağı da şeyhte fani olmak şeklinde anılır; tarikatler de manevî bağlarını pîr'leri aracılığıyla Hz.Peygambere kadar götürürler. Ebu Hafız Semerkandî'nin "Tasavvuf nedir?" sorusuna İmam Câfer-i Sâdık, "Muhammed, Ali yoludur." diye cevap verir³⁹. Nitekim 73 Nr.'lı tercümanda olduğu gibi "Mürşidim Muhammed, rehberim Alî, pîrim Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî" şeklinde bu bağlılık açıkça dile getirilir. 9, 78 Nr.'lı tercümanlarda "es-selâm ey tâbi-i şer'-i Muhammed Mustafâ" ve "Mihrim Muhammed'dir şer'iat râhım benim" şeklinde Peygamber'e ve seriata bağlılığın yine açık bir şekilde ifade edildiği görülür.

Ayrıca "Allah-Muhammed-Ali" isimleri Hristiyanlıktaki inanca benzer bir yorum yapmaya uygun gelecek şekilde hiçbir zaman bir arada anılmaz. Ehl-i beyt sevgisinin dışında "Allah-Muhammed-Ali ve pîr" şeklindeki kullanımların diğer kaynakları da tasavvuf, tasavvuftaki "El ele, el bir Hakk'a⁴⁰" düşüncesi ile "Kavs-i uruc", "Kavs-i nüzul" ve büyük âlem-küçük âlem yorumlarıdır. Bu tasavvufi yorumlar da özellikle Kaygusuz Abdal'ın eserlerinde ayrıntılı bir şekilde işlenir. Bu nedenle Alevî-Bektaşî yaşamında duygusal yönden büyük etkisi olan tarihî olayların yanı sıra bazı güçlü, önder kişilerin yorumlarının ve yaşantı biçimlerinin de ne denli etkili olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

On dört Masum; Melâmîlikten kaynaklanan bazı tarikatlerde on iki imama ek olarak Hz.Muhammed ve Fâtıma'nın da dahil edildiği on dört kişi. Bir başka söylentiye göre ise On iki imamın büluğ çağına gelmeden ölen on dört çocuğudur⁴¹.

On iki imam ya da on dört masumun; 22, 25, 28, 30, 32, 47, 73 ve 83 Nr.'lı tercümanlarda anıldığı görülür.

"On yedi kemer-best" Hz.Ali'nin bizzat kemer kuşattığı on yedi dostunu ifade etmektedir; ya da Hz.Ali gazaya giderken on yedi erkek çocuğa kemer kuşatıp savaşa sokmuş, herbirine esma-i hüsnadan birini telkin etmiş, bu yüzden kemer, Bektaşilerce kutsal emanetlerden sayılmıştır. Gülbaklarında on yedi kemerbest vardır⁴².

İçinde, söz konusu ettiğimiz tercümanların da yer aldığı yazma eserde şu ifadeler yer verilmiştir:

"... Hz.Resul huzurunda on yedi kimesneyi âyîn-i erkân ile kemer-beste edip ve şimdi ehl-i tarikat on yedi kemer-bestedir ve kemer-beste dedikleri onlardır ki her bir san'atın pîrleridir...⁴³" Aynı yazma eserin bir başka yerinde ise bu on yedi çocuğun Hz.Ali'nin evlâdı olduğu söylenir:

"...Murtaza Ali'nin on yedi oğlu var idi, kemer-beste idi, kaçan gazaya gitse mübarek eliyle on yedisinin silahın kuşadup gider idi ve her biri birer vird ider idi. İmdi lâzımdır ki on yedi evlâd-ı Ali'nin isimlerin bile, virdlerin okuya, (Bu isimler şunlardır): Hasan, Hüseyin, Hâdî, Abdulvâhid, Ömer, Osman, Ebubekir, Muhammed Hanîfe, Ali Ekber, Abdurraûf, Abdulvehhâb, Abdulcelîl, Abdullah, Abdurrahîm,

³⁸ E. Ruhi Fırlah, Türkiye'de Alevilik Bektaşilik, s. 229.

³⁹ İrşad-name, vr. 7b.

⁴⁰ İrşad-name, vr.21a; (Ayrıca Bk. M. Tevfik Oytan, Bektaşiliğin İyüzü", Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1970, s.241).

⁴¹ E. Ruhi Fırlah, a.g.e., s. 273.

⁴² Besim Atalay, Bektaşilik ve Edebiyat, Ant Yay., İstanbul 1991, s. 18; Bk. Mehmet Eröz, Eski Türk Dini ve Alevilik Bektaşilik, s. 28; Bk. E Ruhi Fırlah, Türkiye'de Alevilik Bektaşilik, s. 274.

⁴³ (Müellifi yok) Risâle-i İrşad-name, vr. 18a.

Abdulmuîn, Abdulkerîm, Abdussamed.⁴⁴

Kemer bağlamanın Peygamberden kalma bir gelenek olduğu da söylenir. Buna göre Cebrail, Hz.Peygambere, Hz.Peygamber Hz.Ali'ye, Ali de Selman, Kanber ve Cafer-i Tayyar'ın bellerine kemer bağladıktan sonra Selman diğerlerine bağlamıştır. Aslında bu gelenek Fütüvvet yolundan çıkmıştır; bu yolda her esnaf zümresinin bir pîri vardır ve bunların sayısı da on yedidir. Fütüvvet teşkilatında on yedi kemerbest, on iki imamla birlikte anılır ve son derece önemlidir; onlarsız meslek icra edilmez⁴⁵.

Kemer bağlama konusu 46 ve 47. tercümanlarda, müstakil bir dua konusu olarak anılır. Bu tercümanlar kemer kuşanırken okunmaktadır.

Bu kemer kuşatma geleneği daha yaygın bir biçimde ve aynı geleneğin bir ürünü olarak Anadolu'da düğün törenlerinde hâlâ uygulanır. Bölgele göre, kız babası, büyük kardeşi ya da başka bir yakını gelin kızın beline bahtının açık olması dileğiyle dua ederek kırmızı bir kuşak/kemer bağlar.

TERCÜMANLARIN ŞEKİL OLARAK İNCELENMESİ

Tercümanlar manzum ve mensur olarak iki şekilde yazılmaktadır. Her iki şekil de olabildiğince kısa dualar şeklinde yazılmaktadır. Ancak bazı manzum tercümanların (Nr. 51 ve 78) daha uzun yazıldığı görülmektedir.

Manzum tercümanlarda kafiye şeması "aaba" (Nr.36); "aaaax" (Nr.50); "aaax" (Nr. 53, 54); "aaaa-bbba, ccca" (Nr. 51); "aabx" (Nr. 63); ve "aabb" (Nr. 67) şeklinde çoğu halk edebiyat nazım şekillerini andıracak bir düzen göstermektedir.

Ölçüden söz edilecek olursa; bazı manzumeler halk edebiyatının 11'li, 15'li ve 16'lı kalıplarını, bazıları da divan edebiyatının remel ve hezec bahirlerini hatırlatsa da çoğunlukla sağlam bir ölçüye sahip değildir. Birkaç mısraı vezne uyarırsa da arkadan gelen birkaç mısra hemen bu düzeni bozmaktadır. Bu da söz konusu türün, mektep medrese görmeyen insanlar tarafından samimî bir dille söylenmiş, bir inancı ifade eden, edebî değeri olmayan, fakat kültürel boyutları üzerinde durulması gereken manzum ve mensur dinî içerikli metinler olduğunu göstermektedir. İncelediğimiz tercümanlar içerisinde düzenli bir ölçüden söz edilebilecek metinler Nr. 50 ile Nr. 60 arasında yer alan tercümanlar ile 78 Nr'lı "Tecüman-ı boy-name" başlıklı tercümandır.

SONUÇ

Hız.Peygamber ve onun nesline karşı duyulan sevgi, Türk edebiyatında çok güçlü bir şekilde ifade edilmiştir. Bektaşîlerin kullandıkları tercümanlar ise bu sevginin dolaylı olarak ifade edildiği ve Türke özgü yaklaşımın dillendirildiği kültürel bağları olan bir türdür.

Tercümanlar manzum ve mensur yazılmakla birlikte belirli bir ölçü ve düzene bağlı değildir. Kullanılan kelime ve ifadelerde bir takım yanlışlıkların olması bu türün sağlam bir eğitim-öğretim almamış, ancak tarikat kültürü içerisinde yer almış kişilerce söylendiğini göstermektedir. Basit, sade, samimî halk inancının tercümanı olan bir tür olduğu söylenebilir.

Tercümanlarda özellikle Kerbelâ olayına atıflarda bulunulması, Türkün mazlumlar için gösterdiği geleneksel tavrıyla ilişkilidir. Çünkü tek başına Yezid İbni Muaviye'nin Âl-i Resûl'e karşı giriştiği kıyım bile sadece Alevî-Bektaşîleri değil

⁴⁴ Risâle-i İrşad-name. vr. 5b.

⁴⁵ E. Ruhi Fırlah, Türkiye'de Alevilik Bektaşîlik, s. 276.

bütün Müslümanları, Fuzûlî'nin de musibetlerin en büyüğü⁴⁶ olarak nitelediği Kerbelâ olayı karşısındaki tepkilerinde haklı göstermeye yeter bir sebeptir. Bu nedenle burada şu yorumun yapılması da gayet doğaldır:

Düşmanlığa düşman olmak, sevgililerin hayatına kast eden düşmanın kötülüklerini sayıp dökmek tabiatıyla ve bir ölçüde hoş karşılanabilir; fakat sevgiye, "Âl-i Resûl"e sevgi gösterisine, onların ve o yola delâlet edenlerin sevgi boyutunda kısmen yüceltilmesine düşman olmak anlaşılabilir bir durum olmasa gerek.

İbrahim Konyalı Kütüphanesi Nr. 231'de Bulunan "İrşad-name"⁴⁷ Adlı Eserin İçinde Yer Alan Tercümanların Çevrimetni

1. Tercümân-ı ğusl

Bî'sm-i şâh Allâh Allâh neveytü en ağtesile min ğusli'l-}a]i]ati taşahhüren nefsi fi cemî'î istiğâli'd-dünyâ vemâ teşebbehe zâlîke ve }TM1} }ati fi'l-bedeni ve'r-râ }ati fi'r-rûhi ve nûren⁴⁸ bi'llâhi yevme'l-}iyâmeti ve te}arrüben ila'llâhi Te'âlâ bi-şarî}i'l-enbiyâ ve'l-evliyâ⁴⁹ âl-i 'abâ ebrâri abdâli yâ Mu}ammed yâ ÔAlî iğfîrlî ber-cemâl-i zât-ı pâk ü Mu}ammeden kemâl-i imâm Âasan imâm Hüseyñ ÔAlî-râ bülend }TMalavât

2. Tercümân-ı İjrâr

Bî'sm-i şâh Allâh Allâh }amdü li'llâh ki ben oldum bende-i ~â}TM-1 Âudâ cân u dilden }TM1d]-ıla hem çâker-i âl-i 'abâ râh-ı zulmetden çı]up şoğrı yola ba}TMdım]adem, ~vâb-ı ğafletten uyandım cân gözüm]ıldım küşâ sevdiğim on iki imam men gürûh-ı nâciyem yetmiş iki fir]adan oldum berî da~ı cüdâ mezhebim }a] Ca'ferîdür ğayrilerden el yudum pîr ü üstâdım Âacı Bektaş-ı Velî]uşb-ı evliyâ }a] diyüp bel bağladım ijrâr virüp erenlere mürşidim oldı Mu}ammed rehberimdür Murtaazâ ber-cemâl-i zât-ı pâk-i Mu}ammed kemâl-i imam Âasan imam Âüseyn 'Alî-râ bülend }TMalavât

3. Tercümân-ı tiğ-bend

Bî'sm-i şâh Allâh Allâh ~ızmet-i merdân ile men dil pendini ğuşvâre]ılmışam pîr pendini rehber ile pîre itdim i]tidâ şa]dı Selmân boynuma tiğ-bendimi ber-cemâl-i zât-ı pâk-i Mu}ammed kemâl-i imam Âasan imam Âüseyn 'Alî-râ bülend }TMalavât.

4. Tercümân-ı Çerağ

Bî'sm-i şâh Allâh Allâh seyyidü's-sâdât mu}ibbü's-sâdât ~ula}TMa-i mevcûdât server-i kâôinât ~alife-i mu'ocizât şefî'î-i yevmü'l-ÔAra}TMât Ôâlimü's-sır ve'l-~afâyât }azret-i nûr-ı Mu}ammed Mu}TMşafâ-râ }TMalavât

5. Tercümân-ı Lo]ma

Bî'sm-i şâh Allâh Allâh evvel Allâh diyelüm,]adîm Allâh diyelüm geldi ÔAlî sufrası erenler yâ şâh diyelüm şâh virdi biz yiyelüm lo]ma ha]]ma erenler keremine

⁴⁶ Fuzuli, Hadikatü's-Süedâ, (Hazırlayan: Selahaddin Güngör), Maarif Kitaphanesi, İstanbul, (tarihsiz), s. 121.

⁴⁷ Yazmanın sonunda, "Bu risâlenin yazarı Âsitâne-i Aliyye'de Cihangirli İçili Ali Paşa'nın kapıkullarından Akşehirli Veli Paşa'nın Tercümanı Yerköylü Remzi'dir." kaydı bulunmaktadır. Tercüman, gülbak ve tekbirlerin yer aldığı bölümün sonunda ise daire içinde " 4 Rebiülevvel Salı 1212 " tarihi -(m.1833)-ve "Seyyid Baba Muhammed Nûrî" ismi yer almaktadır.

⁴⁸ Metinde "nevveren" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁹ Peygamber ve evliyaya uyarak Kıyamet günü Allah'ın huzurunda bir nur olması, Allah'a yakınlığa bir vesile olması için bütün dünya meşguliyetlerine benzer meşguliyetlerden nefsi gerçek bir yıkamayla yıkamaya niyet ettim.

gerçeğe hû diyelüm hû

6. Tercümân-ı Su

Bi'sm-i şâh Allâh Allâh selâmu'llâhu ÓAle'l-Âüseyn ve Âl-i Âüseyn laÓnetu'llâhu Yezîden ve Javm-i Yezîd ber-cemâl-i zât-ı pâk-i Mu}ammed kemâl-i İmam Âasan ÓAli-râ bülend TMalavât

7. Tercümân-ı Saba}

Bi'sm-i şâh Allâh Allâh TMabâ}lar ~ayr ola ~ayrlar fet} ola şerler }aşâlar Jazâ-lar belâlar üzerimizden defÓ u refÓ ola TMabâ}îñ ~ayrlı va]t ü sâ'ati gele münkir münâfi] mât ola Yezid'e laÓnet ola müöminler şâd ola pîrimiz Âünkâr Âacı Bektaş-ı Velî ve Balım Sulşân efendilerimiziñ zâhir ve bâşın }üsn-i himmetleri üzerimizde }âzır ve nâzır olup gözcimiz ve bekcimiz yardımcımız ve dest-gîrimiz ola kerem-i seyyid-i kâöinât sırr-ı Murtaazâ ÓAli Allâh eyvallâh hû

8. Tercümân-ı Va}det

Bi'sm-i şâh Allâh Allâh va]tler ~ayr ola ~ayrlar fet} ola şerler }aşâlar Jazâlar belâlar üzerimizden defÓ u refÓ ola sırr ola nûr ola münkir münâfi] mât ola Yezid'e laÓnet ola müöminler şâd ola pîrimiz Âünkâr Âacı Bektaş-ı Velî ve Balım Sulşân efendilerimiziñ zâhir ve bâşın }üsn-i himmetleri üzerimizde }âzır ve nâzır olup gözcimiz ve bekcimiz yardımcımız ve dest-gîrimiz ola kerem-i seyyid-i kâöinât sırr-ı Murtaazâ ÓAli Allâh eyvallâh hû

9. Tercümân-ı Ziyâret-i Türbe-i Şerîf

Bismillâhirrahmanirrahîm teveffenî müslimen ve el}ı]nî bi'TMTMâli}în⁵⁰ TMada]a'llâhu'l-Óazîm Bi'sm-i şâh Allâh Allâh es-selâm ey cân fedâ şâh-ı şarî]-ı evliyâ es-selâm ey şerîÓat-i Óahd-i mezîd dâ'imâ es-selâm ey tâbiÓ-i şerÓ-i Mu}ammed MuTMşafâ es-selâmun Óaleyküm ey erenler cihân varlığın yoğa virenler ber-cemâl-i zât-ı pâk-i Mu}ammed kemâl-i imâm Âasan imâm Âüseyn ÓAli-râ bülend TMalavât

10. Tercümân-ı Tâcî Eline Aldı]da ve Elbiseyi Tebeddül

Bismillâhirrahmanirrahîm Ve izâ şinâ beddelnâ emTMâlehüm tebdîlâ⁵¹ TMada]allâhu'l-'azîm

11. Tercümân-ı zâ'ir

Bismillâhirrahmanirrahîm Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in lem teğfirlenâ ve ter}amnâ leneküenne mine'l--âsirîne⁵² TMada]a'llâhu'lazîm Bi'sm-i şâh Allâh Allâh elim erde yüzüm yerde özüm dâr-ı ManTMûr'da Âa] }uzûrunda Mu}ammed Ali meydânında pîrim dîvânında cânım Jurbân dilim tercümân bu fa]îrden ağrınmış gücenmiş cân Jarındaşı var ise gelsün }a]]ını alsun şarî]ate boyun germek }aşâdır erenlere teslîm rızâdır Allâh eyvallâh

12. Tercümân-ı Babaya Niyâz İderken

Bismillâhirrahmanirrahîm ve li'lâhi'l-meşrı]u ve'l-mağribu feeynemâ tüvellû feTMemme vechu'llâhi⁵³ TMada]a'llâhu'l-azîm

⁵⁰ Yusuf, 101: ...Müslüman olarak ruhumu al, beni salihlere ilhak et.

⁵¹ İnsan, 28: ... Dileseydik onları yok ederek yerlerine kendi gibilerini getirirdik.

⁵² A'raf, 23: ... Ey Rabb'imiz! Biz kendimize zulm ettik; sen bizi yarlıgamaz esirgemezsen, biz herhâlde ziyankârlardan oluruz...

⁵³ Bakara, 115: Doğu da Allah'ındır batı da; hangi tarafa dönerseniz işte Allah'ın vechi oradadır...

13. Tercümân-ı Baş Ojundu|dan Soñra

Bi'sm-i şâh Allâh Allâh erenler aş]ına kemter kemîne yüzüm ~âk eyleyüp rûy-
ı zemîne geyüben Kayğusuzdan tâc-ı izzet hû diyelim erenleriñ demine erenlerden
}a]lı ~ayrılısıñ şeyen lillâh eyderüm Allâh eyvallâh

14. Tercümân-ı Âavâle

Bi'sm-i şâh Allâh Allâh |adr-i viTMâliñ îd ü saâdet mâh-cemâliñ rûz-ı |ıyâmet
dem â-ir oldı ğam zâhir oldı ğam zâhir oldı gelmek irâdet gitmek icâzet Allâh
eyvallâh Âa] hû

15. Tercümân tâcı ele aldı|da

Âamdulilâh erenlerden bu gün meydân-ı fa~r
Bulmuşam tâc-ı hidâyet menzil-i erkân-ı fa~r
'ıdkla tâcı aldım ele TMâf eyledim göñlümi
Umarım ol şefâ'at TMâ}ibi meydân-ı fa~r
Eyvallâh Allâh dost Hû

16. Tercümân Baba öñünde oturup tâcı teslim eyledikde bunı o|ıya

Kaşların mi}râbına |arşu men niyâza gelmişim
Kibleyi gördüm anıñ içün men niyâza gelmişim

17. Tercümân tâcı giyüp niyâzda bunı o|ıya

Allâh Allâh erenler Óaş]ına kemter kemîne
Yüzüm }âk eylerim }âk-i zemîne
Giyüp men Gaygusuz'dan tâc-ı Óizzet
Dilerim erenler himmet Allâh eyva'llâh

18. Tercümân tâcı giyüp |aldı|dan TMoñra bunı o|ıya

Allâh Allâh sırr-ı şâh velî-yi ~anedân-ı Mu}ammed ÓAlî tâcü'l-Óârifin
}azret-i }ünkâr Âacı Bektâş-ı Velî küllü şeyo'in hâlikün illâ vechehû lehu'l-}ükmü ve
ileyhî turce'ûn⁵⁴ Allâh lâ ilâhe illa'llâh hüve'l-}ayyü'l-}ayyüm ilâ â-irihî

19. Tercümân-ı ~ır|a

⁵⁴ Kasas, 88: "onun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hükim onundur ve siz ona döndürüleceksiniz."

Yâ Allâh yâ ÓAzîz yâ Settâr yâ Lâşîf yâ Âakîm yâ Âalîm yâ Allâh eyva'llâh hû dost

20. Diger tecümân-ı ~ır|a

Allâh Allâh Óâş|lar ™âdı|lar Óayn-ı cem sâkinân-ı Óaş| Allâh Allâh seyyid-i sâdât }ulâ™a-i mevcûdât ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Âüseyn ÓAli bülende-râ ™alavât

21. Tercümân-ı delîl çerağ

Allâh dost Âa| Hû erenler Óâş|lar ™âdı|lar yan|lar uyan|lar Óayn-ı cem sâkinân-ı Óaş| yâ Allâh hû

22. Tercümân-ı çerağ-ı i|râr

Allâh Allâh çün çerağ-ı fa~r uyardı| ol Âudâ'nîñ Óaş|ına seyyidü'l-kevneyn }atemü'l-enbiyânîñ Óaş|ına sâjî-i kev™er ÓAliyyü'l-Murtazânîñ Óaş|ına hem Âadîce Fâşıma ~ayru'n-nisânîñ Óaş|ına on iki imâm ™adr-ı velâyet-pîşvânîñ Óaş|ına çâr-deh maÓ™ûm-ı pâk ÓÂl-i abânîñ Óaş|ına pîrimiz çün Âünkâr |uşb-ı evliyânîñ Óaş|ına }aşre dek yansun ya|lsun billâh anîñ Óaş|ına ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Âasan Âüseyn ÓAlî bülende-râ ™alavât

23. Diger tercümân-ı çerağ

Allâh Allâh rûşen oldı çerağ-ı |ânûn-ı evliyâ ehl-i fa|ra oldı bürhân u delîl ü reh-nümâ virelim cândan ™alavât ez-derûn bî-riyâ ol Rasûl A}med-i mürsel şâh ÓAliyyü'l-Murtezâ

24. Tercümân-ı çerağ-ı selmânî

Allâh Allâh seyyid-i sâdât mu}ibb-i sâdât ~ula™a-i mevcûdât ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Âüseyn ÓAlî bülende-râ ™alavât

25. Tercümân-ı çerağ

Seyyid-i sâdât Mu™şafâ zübde-i mevcûdât Murtezâ Âadîce Fâşıma Âasan Âüseyn Şâh-ı şehîd-i Kerbelâ ÓAli Mu}ammed CaÓfer Mûsâ ÓAliyyü'l-mirzâ Ta|jî Na|jî Askerî Mehdî şîr-i Âudâ |anûn-ı çerağ şemÓ rûşen olub be-Óaş|-ı evliyâ ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Âüseyn ÓAlî bülende-râ ™alavât

26. Diger tercümân-ı çerağ

Allâh Allâh çerağ-ı evliyâ nûrî's-semâvât ki bu menzildür ol âûr-ı münâcât |açan kim rûşen olsa |ıl niyâzı Mu}ammed ÓAlî'ye cândan vir ™alavât ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Âasan Âüseyn ÓAlî bülende-râ ™alavât

27. Diger tercümân-ı çerağ

Allâh Allâh seyyid-i sâdât çerağ-ı rûşân ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Âüseyn ÓAlî bülende-râ ™alavât

28. Diger tercümân-ı çerağ

Allâh Allâh çün çerağ-ı fa}r uyardı| ol Âudâ'nîñ Óaş|ına seyyidü'l-kevneyn }atemü'l-enbiyânîñ Óaş|ına sâjî-yi kev™er ÓAliyyü'l-Murtezânîñ Óaş|ına hem Âadîce Fâşıma hayru'n-nisânîñ Óaş|ına on iki ™adr-ı velâyet-pîşvânîñ Óaş|ına çâr-deh maÓ™ûm-ı pâk Âl-i Óabânîñ Óaş|ına }azret-i Âünkâr |uşb-ı evliyânîñ Óaş|ına pîrimiz Abdal Mûsâ sulşân şâhım Seyyid ÓAli sulşân imânım Gayğusuz sulşân dînim Balım sulşân }a| gerçek erenler Óaş|ına }aşre dek yansun ya|lsun billâh anîñ Óaş|ına ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Âasan Âüseyn ÓAlî bülende-râ ™alavât

29. Diger tercümân-ı çerağ

Allâh Allâh seyyid-i sâdât mu}ibb-i sâdât mef}ar-i mevcûdât zübde-i kâinât ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Hasan ilh

30. Tercümân-ı çerağ-ı mâtem

Allâh Allâh çün çerağ-ı fa}r uyardı| ol ~âliju'l-eşyâ Rabbü'l-Óâlemîniñ Óaş|ına seyyidü'l-kevneyn ve™-™a|aleyn ~âtemü'l-enbiyâ ma}bûb-ı Âudâ fa}r-i Óâlem A}med-i mürsel Mu}ammed Mu™şafâ'nîñ Óaş|ına sâjî-i kev™er ™â}ib-i

zülfi]âr]âtil-i küffâr ÓAliyyü'l-Murtazâ'nın Óaş]ına şemsi'ce-œu-â bedrü'd-dücâó menbaÓ-ı sırr-ı MuTMşafâ Âadîcetü'l-kübrâ]amerü'l-münîr ~azine-i dürr-i bahâ ÓiTMmet-i sırr-ı Fâşimatü'z-Zehrâ efœalü'n-nisânın Óaş]ına nûr-ı çeşm-i fu]arâ efœalü't-tu]â a}senü'l-verâ şâh Âasan ~ulkir-rizâ zehr-nûş hâdiyü'l-fu]arâ şehîd-i evliyâ şâhım Âüseyn şehîd-i deşt-i Kerbelâ'nın Óaş]ına on iki imâm şâh-ı velâyet mürşid-i şariki'l-müşşajîm-pîşvânın Óaş]ına }aşre dek yansûn ya]ılsûn bi'llâh ol Mevlâ'nın Óaş]ına ber-cemâl-i Mu}ammed Kemâl-i ilh

31. Tercümân-ı çera]cı

Allâh Allâh dostumuza lâyı] himmet ideriz Allâh dost }âzır ğâóib erenlerin cemÓine Óaş] olsun Allâh eyvallâh

32. Tercümân-ı fenâî

Bi'sm-i Şâh Óalâmet-i fu]arâ emânet-i Veysel-i Kârânî pesend-i ÓAliyyü'l-Murtezâ }avâle-i düvâz-deh imâmân

33. Diger tercümân-ı fenâî

Bi'sm-i Şâh Óalâmet-i fu]arâ sünnet-i gedâ Kanber-i ÓAliyyü'l-Murtezâ }uccet-i Âl-i Óabâ }avâle-i imâm destür-i erbâb-ı fenâ

34. Tercümân-ı niyâz

Âaşâ]ıldum TMuçum Óafveyle ey şâh mu}ıbb-i ~anedân-ı ÓAlî dergâh-ı şehîd-i Kerbelâ sırrı }a]ıyçün zalemnâ nefse estağfiru'llâh]arıncanın şehâ niyâzı]arıncadan]abûl it armağanı eyva'llâh

35. Diger tercümân-ı niyâz

Bi'sm-i Şâh ve li'llâhi'l-meşrı]u ve'l-mağrib feeynemâ tüvellû feTMemme vehu'llâhi⁵⁵

36. Tercümân-ı elif-lâmend

Terk-i tecrîd Óahdine bend eyledim elif-lâmend
Kul hüve'llâhu e}addur şâhuñ AllâhuTM-TMamed
Lem yelidsin ey ve lem yûled o]udum zâtını
Hem ve lem yekün lehû dirüm küfüven e}ad

37. Diger Tercümân-ı elif-lâmend

Ey şâlib-i râh-ı Âudâ maÓlûm ola ki tîğ-bend ü pelhenk ü her ne ki bele]uşanursa anlaruñ tercümânı ol bir fâti}a ve üç i-lâTM ve bir kere Ve u-râ tuhibbûnehâ naTMrun mine'llâhi ve fet}ün]arîbün ve beşşiri'l-mü'minîn⁵⁶ yâ Mu}ammed yâ ÓAlî diyeler

38. Tercümân-ı post

Allâh Allâh sırr-ı cemâl-i dost be-vech-i Âdem }uşûş-ı heft mi}râb-ı elest çâr-kûşe-i post Óayn-ı cem erenlerine hû dost Allâh eyva'llâh

39. Oturduğı post tercümânı

Bi'sm-i Şâh sırr-ı cemâl-i dost be-vech-i Âdem }uşûş-ı heft mi}râb-ı elest çâr-kûşe-i post Óayn-ı cem erenlere Allâh dost Hû

40. Tercümân-ı TMufra

Âvân-ı merdân niÓmet-i Yezdân berekât-ı Âalil ism-i şâh-ı velâyet pîrim Âünkâr Âacı Bektâş-ı Velî dem-i sul}ân-ı Gayğusuz gerçekler demine hû

41. Diger Tercümân-ı TMufra

Bi'sm-i Şâh evvel Allâh diyelim]adîm bi'llâh diyelim geldi ÓAlî TMufrası des-

⁵⁵ Bakara,115: Doğuda Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır." Ayetin başında bulunan "ve li'llâhi" lafzı", metinde, "Rabbü'l" şeklinde yazılmıştır.

⁵⁶ Saf, 13: "Allah'tan yardım ve yakın bir fetih; Müminleri (bunlarla) müjdele." Ayetin başında bulunan "Ve uhrâ tuhibbûnehâ kısmı, metinde "yuhibbûnehüm ve yuhibbûnehû" şeklinde yer almıştır.

tûr yâ şâh diyelim

42. 'ufrayı mürşid }uzûrunda küşâd eyledikleri va]it bu tercümânı o]ıya
Bi'sm-i Şâh ekملتuke yâ ÓAlî ekremtuke yâ ÓAlî a~zentuke enÓamtuke yâ

ÓAlî

43. 'ufrayı mühr eylediği va]itde bu tercümânı o]ıya

Bism-i Şâh rabbenâ enzil Óaleynâ mâôideten mine's-semâôi tekûnu lena
Óîden li-evvelinâ ve â~irinâ ve âyeten minke verzu]nâ ve ente ~ayru'r-râzi]în⁵⁷

44. Tercümân-ı TMu içerken

Ra}metu'llâhi Óalâ şâh-ı şehîd-i TMâd-hezârân laÓnetûllâhi ber-Yezîd destûr
yâ şâh-ı merdân

45. Tercümân-ı TMu içdikden TMoñra

İmâmların rû}-ı revânı şâd u }andân ola ve Óâş]ların fa}ri mezîd ola
ra}metu'llâhi ber-revân-ı şâh-ı şehîd laÓnetu'llahi ber-Yezîd

46. Tercümân-ı kemer-beste

Áaşa itdim TMuçum bağışla ey şâh bi-}a]]-ı Murteza ve âl-i dergâh-ı Áüseyn-i
Kerbela }a]]ı ilâhî Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ estağfiru'llâh

47. Diger tercümân-ı kemer-beste

Be-nâm-ı Áa]] Mu}ammed ÓAlî sırr-ı düvâz-deh imâm çâr-deh maÓTMûm-ı
pâk velî pîr erbâb-ı kemer imâm CaÓferiTM..TMâdı] kemer-beste-i nesl-i ÓAlî
Óâş]ân abdalân fu]arâ-i Âl-i ÓAbâ bende-i Mevlâ }âzır gâôib zâhir bâşın Óayn-ı
cem erenlerine Óaş] olsun

48. Tercümân-ı sâ]î

Cân u başdan geçmişüz Rûm erenler Óaş]ına cân göziyle dem-be-dem Áa]]'ı
görenler Óaş]ına Kerbelâ-yı deşt-i ğamda cân virenler Óaş]ına şol Yezîd-i bî-dîn
elinde TMusuz]alanlar Óaş]ına gözüm yaşın sebîl idüp dirim sa]â yâ Áüseyn

49. Diger tercümân-ı sa]î

Allâh Allâh geçmişüz biz cân u dilden Rûm erenler Óaş]ına dem-be-dem cân
göziyle cân virenler Óaş]ına gözüm yaşın sebîl itdim didim sa]â yâ Hüseyin ciger
]anın kebâb itdim didim sa]â yâ Hüseyin gözüm yaşın turâb itdim didim sa]â yâ
Áüseyn

50. Diger tercümân-ı sâ]î

Teşneyim âb-ı zuhûrdan naTMib it yâ Áudâ sa]â
Ezüp vir âb-ı engûrı Mu}ammed MuTMşafâ sa]â
Olubdur sâ]î-i kevTMer ÓAliyyü'l-Murtezâ sa]â
Gözüm yaşın sebîl ider Áüseyn-i Kerbelâ sa]â
Ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i Áasan Áüseyn ÓAlî bülende-râ TMalavât

51. Tercümân-ı sâ]î

Ayn-ı cem tamâm oldu]da sâ]î }a]]ı ~ayrılı oldu]da alaca] va]itde bunı o]ıya
Bi'sm-i Şâh gel ey sâ]î-i va}det TMun piyâle
sa]âhüm rabbühüm mâen⁵⁸ şahûrâ⁵⁹
Áayât irsün elinden ehl-i }âle
sa]âhüm rabbühüm mâen şahûrâ
Meyiñden ehl-i diller mest ü medhûş
İçüp deryâ-yı heft gibi ide çûş

⁵⁷ Maide, 114: "Ey Rabbimiz!Bize gökten bir sofrâ indir ki bizim için, geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir ayet (mucize) olsun. Bizi rızıklandı, zaten sen rızık verenlerin en hayırlısısın."

⁵⁸ Ayette "şarâben" şeklindedir. Ancak yazmada sürekli olarak aynı ayetin geçtiği yerlerde "mâ'en" kelimesi kullanılmıştır.

⁵⁹ İnsan, 21: "Rabbleri onlara tertemiz bir içki içirir."

Ezelden eyledin ol bâdeyi nûş
 Sa]âhüm rabbühüm mâen şahûrâ
 Dudağın şerbetinden]ana]ana
 İçüp Öaşı]ların vaTMlına]ana
 Yürekler nice bir fir]atde yana
 Sa]âhüm rabbühüm mâen şahûrâ
 İçenler bir]ade} câm-ı ÖAlî'den
 Dem urdılar ezel]âlû belâdan
 Bize erkândur işbu mey velîden
 Sa]âhüm rabbühüm mâen şahûrâ
 Getürsün ehl-i diller kim }icâbın
 ÖAyân itsün gönüller mâh-tâbın
 Getür meydâna ol kevTMer şarâbın
 Sa]âhüm rabbühüm mâen şahûrâ
 Sâ]i]alsın seniñ Öaşı]ında mecnûn
 Sebîl ider yolunda eşk-i pür-~ûn
 Yine devreylesün ol câm-ı gül-gûn
 Sa]âhüm rabbühüm mâoen şahûrâ

52. Tercümân-ı va}det

Va]itler ~ayr ola ~ayırlar fet} ola şerler defÖola münkirler münâfı]lar mât ola
 er Âa] Mu}ammed ÖAlî dest-gîrimiz ola er Âa] şarî]at]arındaşlarımızı postunda
TMâbit-]adem eyleye fa]ire kim]aTMdidenleriñ boynundan tîğ u teber eksik ola yûf
 münkire laÖnet Yezîde ra} met müömine gerçekler demine hû

53. Tercümân-ı teslîm

Erenler erkânı oldı îmânım
 Kalmadı gönümde şekk ü gümânım
 âa]ınup teslîmi oldum Âa]]'a teslîm
 âa]dı Selmân boynuma tîğ-bendini

54. Tercümân-ı aya]çılı]

Anıñ yolunda olasıñ çâk çâk
 Yüz sürüp bu dergâhda olasıñ hâk hâk
 Yâdigâr olur er Âa] }izmetinde çâk çâk
 Pîrimiz üstâdımız 'arı İsmâÖil Şâh-ı pâk demine hû

55. Tercümân-ı Kanberiyye

Kanber oldum]anberim pây-ı huşkûn izine
 Bunca dem }asret çekerdim }âk-pâyiñ tozuna
 Enbiyâya reh-ber olduñ evliyânın perveri
 Gösteren sen görinen sen her görenler gözine

56. Tercümân-ı tennûre

Erenler Öaşı]ma ser-pâ bürehne
 Olup geldim erenler menziline
 Giyüp tennûreyi cismim itmege nûr
 Boyun TMundum bu erkân-ı pîrâna

57. Tercümân-ı pelhenk

Yâ TMabr yâ]anâÖat yâ riyâzet yâ fa}r yâ mürüvvet yâ şâh-ı velâyet }avâle-i
 elâ inne evliyâuöllâhi⁶⁰

58. Tercümân-ı Tırâş

Çün tırâş itdik mûyı buldu] TMafâ

⁶⁰ Yunus, 62: ...Allah'ın velîleri için asla korku yoktur...

Ehl-i beyt'e tâbî Öüz [ıldı] vefâ
Nâzil oldu ayet-i mu}alli}în
Anî için tırâş oldu MuTMşafâ

59. Tercümân-ı Tırâş

Tırâş oldu] bugün minnet-i Âudâ
Tevellâmız Mu}ammed MuTMşafâ'ya
Teberrâ [ılmışuz biz Ââricîye
Esîr oldu] ÓAlîyyü'l-Murtazâ'ya

60. Tercümân-ı tırâş

Tırâş oldu] bu dem el-}amdü li'llâh
Âudâ'nîñ birliğine eş-şükrü li'llâh
Mu}ammed ÓAlî'nîñ }ürmetiçün
Bu dergâhdan ayırma ey ğanı şâh

61. Tercümân-ı jaTMd-ı günâh

Ger benim eksikliğim ço]dur velî lâ dimezem
Men şâha didim belî günehkârım mücrimim Óafveyleñiz çün murâdı ba}ş
ider yâ Mu}ammed yâ ÓAlî Allâh eyvallâh dervîşe dervîşâna hû

62. Tercümân-ı güstâ-a düşerse ğusli budur

Bi'sm-i Şâh neveytü en ağsile ğaslen fenâóen cemîÓ-i isti}âli'd-dünyâ ve mâ
teşâbehe te]arruben ila'llâhi teÓâlâ şarî]a'l-enbiyâóei ve'l-evliyâóei ebrâr abdâl yâ
Mu}ammed yâ ÓAlî lâ-fetâ illâ ÓAlî lâ-seyfe illâ zül-fi]âr⁶¹

63. Tercümân-ı sanca]

Bi'sm-i Şâh yu}ibbûnehüm ve yu}ibbûnehû naTMrun mina'llâhi ve fet}un
Jarîbün ve beşşiri'l-müóminîn⁶² yâ Mu}ammed yâ ÓAlî

64. Tercümân-ı dola]

Diziñe bendim bend idüp TMardum dolağım bendini
Dâra çekdim isterim ğuş eyleyem pîr pendini
Her gedâ eksikliğile geldi şâh eşiğine
Mer}amet destine teslîm eyledim kemendimi
Allâh Hû

65. Tercümân-ı nefîr

'ûr-ı İsrâfil Jabz-ı ÓAzrâóil va}y-i Cebrâóil âûr-ı Mûsâ nefes-i Óİsâ maÓnâ-yı
Kanber çerağ-ı mescîd mi}râb minber Mu}ammed ÓAlî Fâşımâ (...)

66. Tercümân-ı keşkül

Bi'sm-i Şâh fu]arâ-i bâb-ı Allâh sâóil-i dergâh-ı şâh keşkül-i Óâşî]ân abdâlân
sened-i şehida'llâhu hû

67. Tercümân-ı nân

Vâr ise himmet erenlerden bugün nân yapmağa
Bu furûn-ı Óaş] içinde baş ve cân oynatmağa
Alnı teriyle }amîr virir idi şerbeti
Balım 'ulşân üstümüze }âzır olsun himmeti

68. Tercümân-ı mengûş

Yüri bir pîre yapış gezme Óâlemde serseri

⁶¹ "Ali'den başka yiğit ve cömert bir kişi; zülfikârdan başka da kılıç yoktur." anlamında Hz.Peygambere atfedilen bir sözdür. Ahîler de bu sözle Hz.Ali'yi kendilerine örnek kabul etmişlerdir. (Bk. E.Ruhi Fiğlah, Türkiye'de Alevilik Bektaşılık, Selçuk yay. Ankara 1991, s.114) Bilindiği üzere Hz.Ali, Türk halkı arasında yiğitliği, cesareti ve savaşçılığı dolayısıyla çok sevilir ve örnek alınır. Danışmendname gibi eserlerde de Hz.Ali bu yönüyle çok anılır. (Bk. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1986, s. 500.)

⁶² Saf, 13 (bk.dipnot 48)

Cân u dilden ol mu}ibbi ~andânîñ Âaydarı
Güşuna seniñ âTMğulâm ol gel erenler şâhına
Ol ÓAliyyü'l-Murtazâ'nîñ Kanberi'niñ Janberi

69. Tercümân-ı çârûb

Var ise himmet erenlerden bugün meydân-ı fa-r cân u başım eyledim mey-
dân yapmışım miskîn bu cismim TMd]ıla çârûb gibi çârûb çekmege icâzet isterim
meydâna men erkân-ı fa-r hû hû

70. Tercümân-ı çârub

Âaydarın râhında oldu gine }âk
Yüz sürüp dergâhına eyledi pâk
Oldı er Âa] }ızmetinde çâk çâk
Pîrimiz üstâdımız Selmân-ı pâk

71. Tercümân-ı tâc

Allâh Allâh sırr-ı cemâl-i şâh nebî velî Âa] ~ânedân-ı Mu}ammed ÓAlî tâcü'l-
Óârifin }azret-i Âünkâr Âacı Bektâş-ı Velî }avâle-i şâh-ı merdân Allâhu ekber
Allâhu ekber Allâhu ekber velî'lâhi'l-}amd hû

72. Tercümân-ı cemce

Cemce giydım vücûdum KaÓbesiñ]ıldım şavâf
Sen ilâhe'l-Óâleminsiñ *neccinâ mimmâ ne-âf*⁶³
Virgil baña cümle şey'e]âóilim
Sende mürüvvet sende insâf sensin Óan]a sende]âf
hû

73. Tercümân-ı i]rar

Bism-i Şâh Allâh Allâh şâh-ı merdân Juluyım Âl-i ÓAbâ bendesiyim İmâm
CaÓfer-i 'adı] mezheb-i pâk mezhebindenim gürûh-ı nâciyedenim on iki imâm on
dört maÓTMüm-ı pâk]aşarındanım mürşidim Mu}ammed rehberim ÓAlî pîrim
Âünkâr Âacı Bektâş-ı Velî ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i imâm Âasan imâm
Âüseyn Fâşıma ÓAlî-râ bülend TMalavât

74. Tercümân-ı çamâşır

Bi'sm-i şâh veizâ şiónâ beddelnâ emTMâlehüm tebdîlâ⁶⁴ Allâh eyva'llâh hû
diyüp çamâşır giyeler

75. Tercümân-ı i]râr

Şâh-ı merdânîñ Juluyum Âl-i ÓAbânîñ nesliyim İmâm CaÓfer-i 'adı]
mezheb-i pâk mezhebindenim gürûh-ı Bektâşîdenim fir]a-i nâciyedenim rehberim
Mu}ammed mürşidim ÓAlî hû

76. Tercümân-ı]apu selâmı

Es-selâm ey mihrîbân-ı bârgâh-ı kibriyâ
Es-selâm ey cân-fedâ şâh-ı şarî]-ı evliyâ
Es-selâm ey şerîÓat-i Óahd-i mezîd
Es-selâm ey tâbiÓ-i şerÓ-i Mu}ammed MuTMşafâ
Ber-cemâl-i Mu}ammed kemâl-i ilh...

77. Tercümân-ı teber

Teberiñ aTMlı Judretu'llâhdur elfi teber Ebâ Müslim çekdi ağzında lâ-fetâ illâ
ÓAli lâ- seyfe illâ zü'l-fi]âr başında elem âÓhad ileyküm yâ benî âdeme en lâ-
taÓbüdü's-şeyşân innehû leküm Óadüvvün mübîn ve enî'budûni hâzâ TMıraşın-
müste]im⁶⁵ TMapında lâ-}avle ve-lâ juvete illâ bi'llâhi'l Óaliyyi'l-Óazim TMağ

⁶³ Korktuğumuz şeylerden bizi kurtar.

⁶⁴ İnsan, 28: "Dilediğimizde (kendilerini yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz."

⁶⁵ Yâsîn, 60: Ey Âdem oğulları!Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır" demedim
→ →

yanında lâ-ilâhe illallâh Mu}ammedün rasûlu'llâh TMol yanında ÔAliyyün veliyyu'llâh eline aldı]da bi'sm-i Şâh yâ Ebu't-turâb şa]dı]da el-}amdüli'llâh yâ perverdigâr yâ hû

78. Tercümân-ı boy-nâme

Ey Ôâşî] nedir suôâliñ şöyle dur meydânda sen
 Gönül]alsın yol]almasıñ şöyle dur meydânda sen
 Ser ü pâya TMalma şâhım dil ol pîr ü civâna
 Ol tâcımдан ~aber al pîrân ile erkânda sen
 Devletim tâcım Âorasân sırdır ikrârım benim
 Mihrim Mu}ammed'dir şeriÔat râhım benim
 Tâcımıñ dört kûşesinde maÔrifet }âlim benim
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Terkleri on iki imâmdan on iki erkân ile
 İçi sırdır dışı nurdur hem Selmân ile
 Giymişim tekbîr ile }a] diyüp pîran ile
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Er }a] Veysel-i Karâni'den fenâi ber-güzâr
 Biñ bir mihrinde uçup i~lâs-ı Kurôân yazar
 Bu düşen yüz biñ suôâli }a]i]aten hezâr
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Teslîm edüb şol cânımı itdim fedâ
 Yüzüm yirler yüzündedir varlığım oldu cüdâ
 Sevdiğim Âl-i ÔAbâdur hem ÔAliyyü'l-Murtezâ
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Âır]âm ÔÂl-i ÔAbâdan emânet oldu bize
 İçi sırdur dışı nurdur]anâÔat oldur bize
 Zü'l-fi]âr yazar ya]asında hidâyet oldur bize
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Deste gönülüm gülşen içre şa]ırım bülbül gibi
 Ma}abbet tâ ezeldendür]arışdım abdâl gibi
 Ââlimize hâl olanı aldı] TMolmaz gül gibi
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Tîğ-bendimle pelhengim dest-meyân didiler
 Lisânımıñ }ıfzı için aña erkân didiler
 Elif-lâmendim içre kûşe-i Ôirfân didiler
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Çelik keşkül]aba] çekmek Kerbelâ çöllerine
 Edeb }ayâ için oldu dola]lar baldırına
 Bâbâ-yı Ôömrden emânet]almış pîrler yolına
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Vücûda şırna] }arâmdur]aşı sen]aşağ ile
 Âteşi şutma el ile }arâmdur şut maşa ile
 Şâh-ı merdândan emânet Kanbere TMofra ile
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın
 Bir kimseyi bârgâh-ı Yûsuf'a getürdiler
 A}med-i Zemcî rehberi Eba Müslim didiler
 Ââriciler başlarına tîğ teber urdılar
 Aldın mı Ôâşî] ~aberi pîr ile erkândasın

→ →

mi? Ve bana kulluk ediniz, doğru yol budur demedim mi?"

79. Tercümân-ı eşikte

Eşiginde]omuşam ben cân u ser
Tâ vücûdum ola TMâfi hemçü zer
Eşiginde hâcetüm budur benim
Kim]ulasın ben fa]îre bir nazar
Es-selâm ey erenler dünyâ terkin idenler

80. Tercümân-ı eşikte

Ey cemâliñ]ıble-i ehl-i nazar
Ey dehâniñ râz-dâr-ı her güher
Çün bugiün Öâlemde miTMliñ yo] durur
Luşfeyle bendene eyle bir nazar

81. Tercümân

Ey vücûdüñ ba}r-i cûduñ kânıdur
Hem sözüñ }a]dır Âa]]'iñ fermânıdur
Bir nazar kim]ulasın ey nûr-ı ~alef
Kimyâdır derdimiñ dermânıdur

82. Tercümân

ŞemÖ-i tevfi]-i hidâyetdür yüzüñ
'ûret-i Âa]]'dan işâretdür yüzüñ
Ehl-i tev}îde beşâretdür yüzüñ
Âacc u i}râm ziyâretdür yüzüñ

83. Tercümân-ı güstâ~

Âaşâ itdim Âudâ için bağışla Mu}ammed MuTMşafâ için bağışla ÖAliyyü'l-
Murtezâ için bağışla Âasan'dır pâdişah-ı her dü Öâlem Âüseyn-i Kerbelâ için
bağışla İmâm Zeyne'l-ÖAbâ Mu}ammed Bâ]ır İmâm 'adı] 'afâ için bağışla İmâm
Kâzım şari]at-ı Şâh-ı server ÖAlî Mûsâ Rızâ için bağışla Mu}ammed Ta]î ÖAlî
Na]idür şehîd olan }a] için bağışla Âasan ÖAskerî li]ânîñ }ürmetiçün Mu}ammed
Mehdî şâh için bağışla]uluyum Âl-i Mu}ammed ÖAlî'nüñ eşiginde gedâ için
bağışla ~aşâlyım Âudâ'ya yalvarayım günâhım ço]dur şâha bağışla eger benden
günâh olduysa mevcûd küçük lüşfla andan ey se~â cûd kebîr ü yâ TMagîrden sehv
vardur ki Kurôân'ında buyurdu MaÖbûd ve'l-kazimîne'l-ğayzi ve'l-Öâfine Öani'n-
nâsi ve'llâhu yu}ibbü'l-mu}sinîn⁶⁶

84. Tercümân-ı arınma]

Geçüp dâra döküp eşk-i nedâmet
Arınam pâk olam olursa himmet
Didim şimdi emân ile mürüvvet
Erenler de geçer cürmümden elbet

⁶⁶ Âl-i İmran, 134: "O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler, Allah da güzel davranışta bulunanları sever.